

راهکارهای تقویت روابط همسران از دیدگاه آیات و روایات

زهرا محمدی^۱

چکیده

اسلام عصاره تمامی ادیان الهی است به همین جهت برای تمام نیازهای بشر پاسخ و برنامه دارد و علت برنامه هایش را نیز بیان کرده است. روابط زوجین در خانواده پدیده‌ای به قدمت تاریخ خانواده است. اهمیت شناخت و فراگیری راهکارها تقویت روابط زوجین در این است که منجر به ارتقاء و بقاء بهداشت روانی افراد جامعه و سلامت رفتاری در جامعه می‌گردد. هدف انتخاب این موضوع معرفی راهکارهای لازم برای تقویت روابط زوجین و ضرورتی که ایجاب می‌کند به این موضوع مهم پرداخته شود این است که در مورد راهکارها برای تقویت روابط زوجین که از دیدگاه آیات و روایات مورد تأیید باشد اطلاعات دقیق و درست در دست زوجین نیست و همین امر پرداختن به این موضوع را در اولویت قرار می‌دهد تا محقق با جمع‌آوری این راهکارها، آن‌ها را در اختیار زوجین بگذارد. مقاله به روش کتابخانه‌ای و تبیینی است. راه دستیابی به این راهکارها الگو قرار دادن اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم‌السلام) در زندگی خانوادگی است زیرا تمام گفتار، کردار و رفتار آن‌ها راهکارهای نابیهی است که به کارگیری آن در زندگی خانوادگی، خانواده را دچار تحول بزرگ کرده و در ارتقاء سلامت و موفقیت خانواده می‌تواند نقش مهم و اساسی را ایفا کند.

کلیدواژه: روابط، همسر، نشوز، تمکین، روابط همسران، قرآن، روایت.

^۱ طلبه سطح دو، مدرسه امام صادق علیه السلام

مقدمه

خانواده، نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن، شکل می گیرد. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهمترین عامل تکامل جامعه بشر است. نهاد خانواده، از منظر اسلام، دارای جایگاه و قداست ویژه ای است که قابل مقایسه با هیچ نهاد دیگری نیست.

اسلام نمی تواند نسبت به خانواده و تقویت روابط همسران بی تفاوت و خنثی باشد. فلذا این نهاد خانواده و حقوق همسران نیاز به شناخت دارد تا بتوان راهکارهایی برای تقویت روابط همسران را از تعالیم اسلامی استخراج کرد و در زمان اختلاف های خانوادگی بکار برد. حال این سوال مطرح می شود که چه راهکارهایی برای تقویت روابط همسران از دیدگاه اسلام لازم و ضروری است؟ در مورد موضوع خانواده کتاب ها و مقالات زیادی نوشته شده است از جمله کتاب ((تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، مؤلف: محمدی ری شهری، این کتاب از نظر کلی به ذکر همه آیات و روایات که مربوط به خانواده و تربیت فرزند می باشد و کتاب مردان مریخی و زنان ونوسی، مؤلف: دکتر جان گری مترجم: رضا نیازی، این کتاب راهنمای بهبود روابط و ارضای نیازهای زناشویی است به صورت آزمایش قرار دادن بیش از هزار نفر بوده است.

کتاب یهود بخشی صمیمیت در ازدواج مترجمان: دکتر سید محمدرضا رضا زاده و دکتر سید سعید پورنقاش تهرانی، این کتاب از نظر روانشناسی و تجربی در مورد رابطی صمیمی در ازدواج پرداخته است، کتاب مطلع عشق گردآورنده: محمدجواد حاج علی اکبری گزیده ایی از رهنمودهای حضرت آیت الله العظمی سیدعلی خامنه ای (مدظله العالی) رهبر معظم انقلاب اسلامی به زوج های جوان است. اما پژوهش حاضر درباره ی ماهیت و راهکارهای تقویت روابط همسران نوشته شده است از آن جهت که بحث درباره روابط همسران بحث زنده روز است و در هر زمانی پژوهش در این مورد ضرورت دارد و خداوند سبحان در قرآن کریم در آیات فراوانی به عبرت آموزی از وقایع اشاره فرموده اند، در این مقاله تلاش خواهد شد تا جایی که امکان پذیر است راهکار های لازم دسته بندی شده و به صورت یک بسته فرهنگی کامل در اختیار خانواده های مسلمان قرار گیرد که هم خلاصه و هم کامل باشد.

اما پژوهش حاضر درباره ماهیت و راهکارهای روابط همسران نوشته شده است، از آن جهت که بحث درباره روابط همسران بحث زنده روز است و در هر زمانی پژوهش در این مورد ضرورت دارد و خداوند سبحان در قرآن کریم در آیات فراوانی به عبرت آموزی از وقایع اشاره فرموده اند، و روابط نیکو و آرامشبخش همسران یک امر الهی است که از جانب پروردگار بر زنان و مردان واجب گردیده است. ضرورت پژوهش در این موضوع بخاطر نبود آگاهی از طرف بشر در مورد راهکارهای

تقویت روابط همسران، از دیدگاه اسلام است. در این مقاله تلاش خواهد شد تا جایی که امکان پذیر است راهکارهای لازم دسته بندی شده و به صورت یک بسته فرهنگی کامل در اختیار خانواده های مسلمان قرار گیرد که هم خلاصه و کامل باشد.

۱- مفهوم شناسی:

۱-۱- تعریف لغوی نشوز:

در رویکرد غالب لغویون نشوز از ریشه نشز به معنای «مکان مرتفع از زمین» و «بلند شدن و برخاستن» آمده است. در این دیدگاه نشوز به کراهت داشتن و اشمئزاز هر یک از زوجین از دیگری و طلب نافرمانی (استعصاء) از همسر و سوء معاشرت با وی معنا شده است.^۱

۱_۲_ تعریف اصطلاحی نشوز:

وصفی است برای رفتار مرد یا زن در رابطه اش با همسر خویش که بیرون از دایره مقررات شرع و قانون است، به نحوی که از آن ناسازگاری و ناخوشی و جفا و ستم معلوم می شود. به مفهوم خاص تر به عدم تمکین و ترک خانه شوهر توسط زن نیز نشوز گفته می شود.^۲

۲- راهکارهای عقیدتی

۲-۱- اعتقاد به خدا

باور به خدا، همه رفتارها و زندگی خانوادگی را به سوی کسب رضایت خداوند سوق می دهد. فردی که خدا را ناظر و همراه خود و حتی از رگ گردن خود به خویش نزدیک تر می بیند: «ولقد خلقنا الانسان و نعلم ما توسوس به نفسه ونحن أقرب إليه من جيل الوريد» ما انسان را آفریدیم و وسوسه های نفس او را میدانیم، و ما به او از رگ قلبش نزدیکتریم. و آیه دیگر: «ید الله فوق

^۱ ابن منظور، لسان العرب، ص ۴۱۸

^۲ انصاری، مجموعه دانشنامه حقوق _ دانشنامه حقوق خصوصی (۳)، ص ۲۰۶۰

^۳ ق، ۱۶.

ایده‌ی «ثامن نخواستیم برگه از درخت نمیشد. تلاش میکند تا در برخورد با اعضای خانواده و انجام وظایف خانوادگی، رضایت آنها را جلب نماید. توجه به عدالت خدا، اینکه هیچ ظلمی را روا نمی‌دارد و حق هیچ مظلومی را ضایع نمیکند. زمینه شناخت دیگری برای مهار رفتاری اعضای خانواده است. هرچه این حالت قوی‌تر باشد، مشکلات فرد کمتر خواهد بود. خداوند متعال می‌فرماید: «بلی من أوفی بعهده القی فإن الله یحب المتقین...؛ آری، کسی که به پیمان خود وفا کند و پرهیزگاری پیشه نماید، پس قطعاً خداوند پرهیزگاران را دوست می‌دارد.» ازدواج عهد و پیمانی مقدس است که وفای به آن نشان از تقوای فرد دارد. در آیه دیگر آمده است: «یا ایها الذین آمنوا اوفوا بالعقود». «عقود در این آیه به مطلق عقود اشاره دارد و شامل هر عقدی از بیع و نکاح می‌شود. در قرآن از ازدواج به عنوان میثاق غلیظ یاد شده که به تعهدات آن باید پایبند بود: «تأخذونه و قد أفضی بعضکم إلی بعض و أخذن ميثاقا غلیظا؛ چگونه آن را باز پس می‌گیرد در حالی که شما با یکدیگر تماس و آمیزش کامل داشته‌اید؟ (از این گذشته) آن‌ها (هنگام ازدواج) از شما پیمان محکمی گرفته‌اند».

توجه به صفات خداوند، از جمله رحمت و مهربانی گسترده، توانایی نامحدود و... آثار مثبت بر زندگی فرد و جنبه‌های خانوادگی او برجا می‌گذارد و عطوفت و رحمت اعضای خانواده نسبت به هم بیشتر و زمینه پیشگیری و حل بسیاری از مشکلات می‌گردد. بنابراین، توکل بر خداوند در همه امور زندگی از آثار ایمان به خداوند است که خانواده را در برابر مشکلات یاری می‌رساند.

حضرت فاطمه سلام الله علیها در زندگی خانوادگی، تقاضایی داشت، آن را با رضایت خدا می‌سنجید و رضایت خدا را بر رضایت خویش مقدم می‌دانست. به عنوان نمونه، در یک حاجت مشروع، مثل تقاضای خادم، وقتی با پیشنهاد پیامبر مبنی بر جایگزین نمودن اذکار و تسبیحات به جای خادم مواجه می‌شود، می‌فرماید: «رضیت عن الله و رسوله، رضیت عن الله و رسوله، رضیت عن الله و رسوله؛ من به آنچه که خدا و رسول راضی‌اند، رضایت می‌دهم»

وجود نازنین فاطمه سلام الله علیها از آنجا که تاج شهزادگی در ساحت دیدگاه توحیدی برسر داشت، به الهام ربوی، بر تمام رمز و رازهای کدبانوگری و تدبیر منزل احاطه یافت خود در این

^۱ فتح، ۱۰.

^۲ آل عمران، ۷۶.

^۳ مائده، ۱.

^۴ نساء، آیه ۲۱.

^۵ بهایی، مفتاح الفلاح، ص ۴۹.

باره می فرماید: «الحمد لله الذی لم يجعلنی متحیرة فی امر من اموری؛ الحمد خدایی را که مرا در هیچ یک از اموراتم متحیر و سرگردان نگذاشت».

۳_ اعتقاد به رسالت و نبوت

نقش باور به اصل نبوت و امامت در زندگی خانوادگی به دو بعد بازمی‌گردد: اولین بعد آن آموزش امور دینی است که مهم‌ترین آنها شناخت تعالیم دین پس از کلام خداوند و احادیث پیشوایان معصوم علیه السلام، پیامبر خدا می فرماید: ادبوا اولادکم علی ثلاث خصال: حب نبیکم، وحب اهل بیت، و علی قراءة القرآن، فرزندان خود را بر سه خصلت تربیت کنید: دوست داشتن پیامبرتان، دوست داشتن اهل بیت او، و خواندن قرآن. ^۱ و همینطور امام علی علیه السلام به کمیل بن زیاد می فرماید: یا کمیل، مر اهلک أن یروحوا فی کسب المکارم، و یدلجوا فی حاجة من هو نائم. ^۲ ای کمیل! به خانواده ات فرمان بده که روزها در پی کسب خصلت‌های والای انسانی بروند، و شبانگاهان، در پی رفع نیازهای خفتگان.

والگوپذیری از آنان در ابعاد مختلف زندگی مخصوصاً زندگی خانوادگی است: مانند گزینش همسر، مهریه و جهیزیه، مراسم ازدواج، روش برخورد با همسر، دعا در رهایی از تنگناهای زندگی و... می باشد. الگوپذیری از حضرت فاطمه سلام الله علیها، که اولین درس از زندگی ایشان، نگرش توحیدی به کانون خانواده است که آن را به استوارترین نهاد اجتماعی مبدل می‌کند. و روزی که علی علیه السلام از وی پرسید: «چرا از رنج گرسنگی و بی طعام ماندن خانه، وی را باخبر نکرده است؟» آن بانو در پاسخ نفرمود که علی جان من از تو شرم می‌کنم؛ بلکه فرمود: «یا أبا الحسن! انی لأستحیی من إلهی أن أکلف نفسک ما لا تقدر علیه؛ ای ابوالحسن! من از خدای خود شرم می‌کنم که به تو تکلیفی کنم که قادر بر انجام آن باشی». و امام صادق علیه السلام می فرماید: کان أبی علیه السلام إذا حزنه أمر جمع النساء والصبيان ثم دعا وامنوا.. پدرم، هرگاه دچار غم و اندوهی می شد، زنان و کودکان جمع می آورد و دعا می کرد و آنها آمین می گفتند. و دعای خیر روزانه برای همسر و فرزندان خود را فراموش نکنید در قنوت نماز یا پس از نماز آنها را دعا کنید، این دعای

^۱ قیومی صحیفه الزهرا سلام الله علیها، ص ۱۲۲.

^۲ الصواعق المحرقة: ص ۱۷۲.

^۳ نهج البلاغة: الحکمة ۲۵۷.

^۴ الگوهای رفتاری حضرت فاطمه سلام الله علیها در خانواده، نوری، مجله نامه

جامعه، خرداد ۱۳۸۸، شماره ۵۷.

^۵ شیخ الاسلامی، سند فاطمه، ص ۲۷۳.

^۶ کلینی، الکافی: ج ۲- ص ۴۸۷.

تمام شخصیت زنانه خود را در این حالت حس می کند و می فهمد که شریک زندگی مرد بوده ، همتای اوست.^۱

بسیاری از مردان بدون توجه به این نکات عاطفی و روانی، زن را در بلوغ جنسی و لذت جنسی یاری نمی دهند بلکه شخصیت او را تزلزل داده، عملاً او را در حد یک وسیله و ابزار پایین می آورند.

ملاعبه یعنی بازی و شوخی های مناسب و نشاط آور پیش از همبستر شدن با همسر عمل جنسی را پاکیزه تر و لذت بخش تر می کند و به عبارت دیگر، آمادگی زنان در وصول به اوج لذت جنسی تشدید می گردد و رضایت خاطر آنها محسوس تر خواهد شد.^۲

۶-۵-۱- آگاهی از تفاوت های رفتاری زن و مرد

یکی از اموری که بسیار مهم و حیاتی است و تفاوت زن و مرد در آن مشهود است ، رابطه جنسی است اگر هر کدام بخواهند طبق نیازها و احساسات خود عمل کنند ، نمی توانند به یک رابطه جنسی مطلوب برسند ؛ بنا براین شناخت و پذیرش و احترام ، به این تفاوت ها برای داشتن یک رابطه جنسی خوب و رضایت بخش لازم است .

الف : اقتدار مرد و لطافت زن

ب: عشق بازی مرد و عشق ورزی زن

ج: سرعت در مرد و احساس آهستگی در زن

د: لذجویی زن ده برابر مرد است

ه: نوسان میل جنسی در مرد و زن

و: دیداری بودن مرد و شنیداری بودن زن

ز: تحریک لمسی و رسیدن به اوج لذت جنسی

^۱ رشیدپور، روانشناسی ازدواج در اسلام، ص ۹۱.

^۲ نشریه معرفت، موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ج ۷۵، ص ۴.

۶-۵-۲- بهداشت و آراستگی فردی

رعایت بهداشت فردی ، برای برقراری رابطه جنسی بسیار مهم است . این عمل باعث پذیرش بهتر طرف مقابل می شود . از انتقال عفونت ها به همسر جلوگیری می کنند و سبب رغبت و تحریک بیشتر طرف مقابل می شود.

الف : استحمام و از بین بردن موهای زاید

ب : پاگیزگی دهان و دندان

ح : تخلیه مثانه

ج : پر نبودن شکم : بهترین زمان آمیزش بعد از هضم اول (هضم درون معده) و شروع هضم دوم (هضم درون کبد) است . این زمان به طور تخمینی دو یا سه ساعت بعد از خوردن غذا است .^۱

ف : اهمیت دادن به اباس ، زینت و آراستگی ظاهری

چ : استعمال بوی خوش

^۱ - گیلانی ، حفظ الصحة ناصری ، ۱۵۹

نتیجه گیری:

برای داشتن یک خانواده سالم و پویا که در آن روابط زوجین بر پایه مهر و محبت و ایثار و از خود گذشتگی باشد فراگیری راهکار هایی که دین اسلام در قرآن و سنت و در گفتار و کردار ائمه (علیهم السلام) به طور کامل و جامع آن ها را بیان کرده است امری ضروری و اجتناب ناپذیر است. مسائل خانواده و بیان نکته ها و کلید هایی در ارتباط زوجین از مباحث مهم و مورد توجه دین مبین اسلام است.

خانواده در اسلام یعنی محل سکونت، محل آرامش روانی دو انسان، محل انس دو انسان با یکدیگر، محل تکامل یک نفر به وسیله ی یک نفر دیگر، آن جایی که انسان در آن صفا می یابد، راحتی روانی می یابد، این محیط خانواده است، کانون خانواده در اسلام این قدر اهمیت دارد. بی تردید یک زندگی سعادت مند که بتواند خیر و سعادت در دنیا و آخرت را تضمین نماید جز در سایه پیروی از تعالیم الهی امکان پذیر نیست. و آنچه مهم و ضروری است این که تنها آموختن راهکار ها برای داشتن یک خانواده سالم و موفق کافی نیست بلکه برای ساختن خانواده ای که صداقت و صمیمیت در آن حرف اول حرف اول را بزند و ارتباط زوجین در آن صمیمانه باشد باید این راهکار ها را در صحنه واقعی زندگی به کار برد تا آثار مثبت این تعالیم در روابط بین زوجین آشکار شود. آن چه که در اسلام برای تداوم زندگی مشترک ضروری است عبادت و بندگی، توکل، عفت و پاکدامنی، صبر، مهربانی و صداقت است. این که اعتقاد به خدا و ایمان، الگو قرار دادن سیره پیامبران و معصومین علیهم السلام در روابط زناشویی، اعتقاد به معاد، حقوق و وظایف شخصی خود را به نحو احسن انجام دهیم و در آیات قرآن و روایات راهکار های ارتباطی و عاطفی و رفتاری و همچنین جنسی نیز بیان شده است.

فهرست منابع:

*قرآن کریم

- (۱) ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت، ۱۳۸۹ ق.
- (۲) امامی، حسن، حقوق مدنی، ج ۴، اسلامیه، ۱۴۰۱.
- (۳) انصاری، مسعود، مجموعه دانشنامه حقوق _ دانشنامه حقوق خصوصی، تهران، محراب فکر، ۱۳۸۴.
- (۴) حاکم نیشابوری، ابو عبدالله، المستدرک علی الصحیحین: ج ۲، ۳۷۳ ق.
- (۵) حبیبی تبار، جواد، گام به گام با خانواده، میزان، ۱۳۹۹.
- (۶) خویی، ابوالقاسم، منهاج الصالحین، ج ۲، قم، مدینه العلم، ۱۳۶۸.
- (۷) رشیدپور، مجید، روانشناسی ازدواج در اسلام، تهران، انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۶۵.
- (۸) شیخ الاسلامی، حسین، سندفاطمه، قم، انصاریان، ۱۳۸۶.
- (۹) صفایی، امامی، حقوق خانواده، حسین، اسدالله، چ ۵۸، ۱۴۰۱.
- (۱۰) عاملی، بهاءالدین، مفتاح الفلاح قیومی صحیفه الزهرا سلام الله علیها، بی جا، دارالکتب الاسلامیه، ۱۰۱۵ ق.
- (۱۱) کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی خانواده، گنج دانش، ج ۱، چ ۱۰، ۱۴۰۱.
- (۱۲) کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی: ج ۲، چ ۱، قم، ریال الهادی، ۱۳۷۷ ش.
- (۱۳) گیلانی، محمد کاظم، حفظ الصحه ناصری، تهران، المعی، ۱۳۸۷.
- (۱۴) محقق داماد، مصطفی، تحلیل فقهی حقوق خانواده، مرکز نشر علوم اسلامی، ۱۴۰۰.
- (۱۵) محمدی ری شهری، محمد، تحکیم خانواده، قم، دارالحديث، ۱۳۸۷.
- (۱۶) مدنی کرمانی، عارفه، قانون خانواده، انتشارات مجد، ۱۴۰۲.
- (۱۷) موسوی خمینی، تحریر الوسیله، ج ۲، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۹۲.
- (۱۸) الهامی نیا، علی اصغر، فقه خانواده، زمزم هدایت، ۱۳۹۷.
- (۱۹) هیتمی، شهاب الدین، الصواعق المحرقة، بیروت، مؤسسه رسالات، ۱۳۹۷ م.

مجلات

- (۱) نشریه معرفت، موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ج ۷۵.
- (۲) الگوهای رفتاری حضرت فاطمه سلام الله علیها در خانواده، نوری، مجله نامه جامعه، خرداد ۱۳۸۸، شماره ۵۷.

مقالات:

فروتین ، کاظم، مقاله بررسی نقش سلامت جنسی در خانواده ها ایرانی.